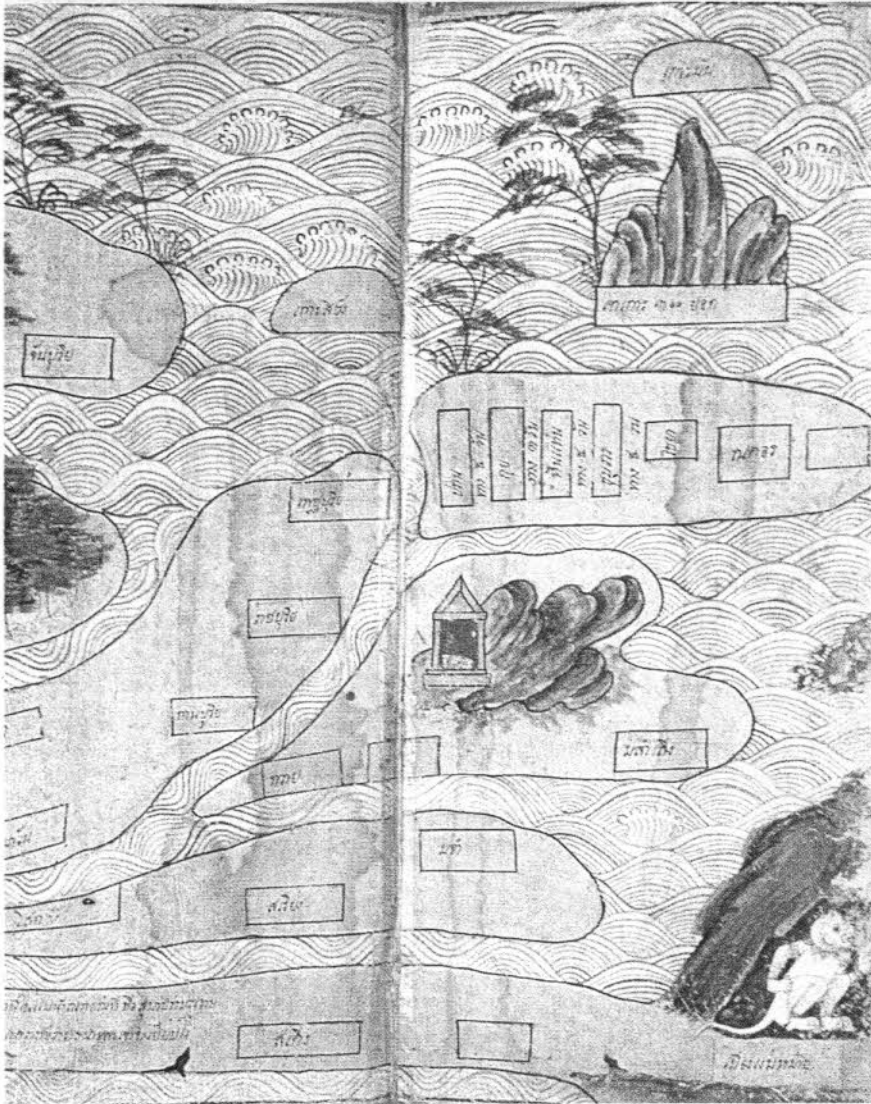

ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นหวาน

The Excursions to Phetchaburi

ศรัณย์ ทองปาน

Sran Tongpan

เพชรบุรีและคาบสมุทรภาคใต้ จากสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๑๙ Phetchaburi and other towns in the peninsula from Tri Phoum of Thonburi, 1776 A.D.

๑. “...ครั้นถึงเดือนเก้า

พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์, ก็เสด็จจากเมืองเพชรบุรีโดยสถลมารค, เสด็จไปประพาสถึงตำบลสามร้อยยอด แลตั้งพระตำหนักแทบฝั่งพระมหาสมุทร จึงเสด็จลงพระสุพรรณวิมานนาวาอันลงกต-รจนานิการ, ประดับสรรพด้วยเครื่องพิชัยศาสตราวุธคุมหิมา, แลเรือท้าวพระยาเสนาบดีพิริยโยธาทหารโดยเสด็จ, แห่ห้อมล้อมคาราคาซในท้องมหาสมุทรพาศคร. พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์, ก็เสด็จออกไปประพาสอภิรมย์ชมฝูงมัลยากร, อันมีนาพาพรรณอันมีในกลางมหาสมุทร, ก็ทรงเบ็ดทอดได้ปลาฉลาม, แล้วก็เสด็จคืนมายังพระตำหนัก พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์, เสด็จออกไปประพาสในกลางมหาสมุทรดังนั้นได้สิบสี่วันวาร, แล้วก็ก็มีพระราชโองการตรัสสั่งให้ไปแต่งพระตำหนัก ณริมฝั่งมหาสมุทรตำบลโดนดหลวง, ก็เสด็จลงพระสุพรรณวิมานมหานาวา, อันเป็นพิชัยพาหนะสำหรับประดับพลการโดยขนาด, เรือท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุข พิริยโยธามาตย์ทั้งหลาย, แห่ห้อมล้อมคาราคาคุมหิมาด้วยเครื่องสรรพอาวุธ. พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์, ก็เสด็จโดยชลมารคมหาสมุทร, มายังพระตำหนักในตำบลโดนดหลวง.

แสดงต่ออยู่แรมทัพในมหาสมุทรสองคืน,
จึงเสด็จถึงพระตำหนักโดนดหลวงนั้น,
แลเสด็จออกไปประพาสในกลางมหาสมุทร.
ในตำบลโดนดหลวงนั้นเล่าอยู่สิบสองวัน,
จึงเสด็จจากตำบลโดนดหลวง, เสด็จโดย
สถลมารคมาทางเข้ามายังเมืองเพชรบุรี...”

เวลานั้นคือพระพุทธศักราช ๒๑๓๔
ปีเถาะ และ “พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์” ก็คือ
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และ
สมเด็จพระเอกาทศรถ พระอนุชา

เราคงรู้สึกได้ว่าไม่น่าประหลาดใจ
เลย ที่กษัตริย์ผู้ทรงมีน้ำพระทัยเหี้ยมหาญ
เป็นชายชาตินักรบเช่นพระองค์ จะทรง
โปรดปราน “ชีวิตกลางแจ้ง” ไม่ว่า
จะเป็นการเล่นเรือ การค้างแรมกลาง
ทะเล หรือการตกปลา แต่บางทีด้วยเหตุ
ที่ทรงเป็นกษัตริย์นักยุทธศาสตร์
นั่นเอง ที่เป็นเบื้องหลังการเสด็จประพาส
แถบชายทะเลเพชรบุรีและเขาสามร้อยยอด
เป็นเวลาแรมเดือน

ก่อนหน้าการเสด็จทรงเบ็ดนี้
ทัพหลวงได้ยกมาตั้งมั่นที่เพชรบุรีอยู่
ระยะหนึ่งแล้ว การเสด็จประพาสทาง
ทะเลในครั้งนั้นจึงน่าจะเป็นการชักซ้อม
การเคลื่อนกำลังทัพเรือที่ “ประดับสรรพ
ด้วยเครื่องพิชัยศาสตราวุธดุจดุหิมะ”
และเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับท้องถิ่น
ภูมิประเทศย่านนั้น

เหตุที่ต้องทรงสนพระทัยกับเมือง
เพชรบุรีเป็นพิเศษก็เพราะที่นี้ถือได้ว่า
เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของ
พระราชอาณาจักร ประการหนึ่งก็เพราะ
เมืองเพชรมีพื้นที่ราบลุ่มกว้างขวาง
อุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ทำไร่นา
สะสมเสบียงเลี้ยงกองทัพได้ ขณะเดียวกัน
ก็เป็นชัยภูมิที่สามารถใช้เป็นทั้งดั่งมั่น
ฐานบัญชาการทั้งทางน้ำทางบก ดัง
ปรากฏว่า พ่อค้าชาวต่างชาติก็เคยใช้
ฝั่งทะเลของเมืองเพชรเป็นเมืองท่าขนส่ง
สินค้า ชื้อขายวายล้อมกันมาเป็นเวลา
นานแล้ว

นอกจากนั้น เมืองเพชรบุรีก็เป็น
จุดเชื่อมต่อระหว่างบ้านเมืองในลุ่มน้ำ
เจ้าพระยาของภาคกลางกับหัวเมือง
ปากน้ำใต้ชายทะเล การมีชุมก่าลังตั้งมั่น
ในเขตเพชรบุรีก็จะทำให้สามารถควบคุม
เส้นทางระหว่างเมืองเหนือเมืองใต้ได้
เพราะพม่าข้าศึกก็มักใช้เมืองเพชรเป็น
ทางผ่านในการศึกสงครามเสมอ ๆ

๒. เส้นทางที่มีเพชรบุรีเป็นเมือง
ผ่านนี้ก็คงเป็นทางหลักที่ใช้กันมา
แต่โบราณ ก่อนหน้าการเสด็จประพาส
ทะเลเมืองเพชรของสมเด็จพระนเรศวร-
มหาราชราว ๒๐๐ ปี พระเถระชาวสุโขทัย
รูปหนึ่ง คือ พระศรีศรัทธาราชจุฬามณี
อดีตทหารกล้าเชื้อพระวงศ์พ่อขุนผาเมือง
ผู้เบือนหน้าต่อความไม่เที่ยงแท้ของโลก
หลังจากการเดินทางไปธุดงค์แสวงบุญ
ยังเมืองลังกามาหลายปี ขากลับท่าน
ก็ได้เดินทางมาขึ้นบกที่ตะนาวศรี แล้ว
ตัดข้ามมาเพชรบุรี ย้อนขึ้นไปยัง
ราชบุรีและโยธยา (อยุธยา) ดังที่ท่าน
พรรณนาไว้ว่า

“...โสศ ผสมสืบข้าว ข้ามมาสุ-
ตะนาวศรีเพื่อเลือกเอาคนฝูงคนดี...
สิงหลที่ป รอดพระศรีอารยโมตรี
เพชรบุรี ราชบุรี...สอโยธยา
ศรีรามเทพนคร ที่สอพิรุณาส ตรง
บาดาล พระ...”

๓. ย้อนกลับมายังสมัยอยุธยา หลัง
รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
มาราวร้อยปี กษัตริย์อยุธยาอีกพระองค์
หนึ่งที่เคยเสด็จเมืองเพชรบุรี ก็คือ
พระพุทธเจ้าเสือ ซึ่งก็ทรงมีพระทัยรัก
ใน “ชีวิตกลางแจ้ง” เช่นเดียวกับ
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช มักเสด็จ
ประพาสตามหัวเมืองชนบท คล้องช้างป่า
ล่าสัตว์ ยิงนก ตกปลา หรือแม้แต่
ปลอมพระองค์ไปชมมวยกับชาวบ้านใน
งานวัดตามพระราชอัธยาศัยอยู่เสมอ

ในพระราชพงศาวดารเล่าไว้ว่า
ครั้งหนึ่งก็ได้กระทำพระองค์ตามอย่าง

ภาพยักษ์จากจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ
วัดใหญ่สุวรรณาราม Mural painting
in the ubosot of Wat Yai
Suwannaram.

รูปสมเด็จพระเจ้าตากสิน ในพระอุโบสถวัด
ใหญ่สุวรรณาราม ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นภาพ
เหมือนบุคคลจริงแรกๆ ในศิลปะไทย
Portrait of the Supreme Patriarch
Tangmo of Ayutthaya Period,
one of the oldest known portraits
in Thai art.

ศาลาการเปรียญ วัดใหญ่สุวรรณาราม. Preaching hall in Wat Yai Suwannaram

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยเสด็จไปประทับแรมยังพระตำหนักที่ตำบลโดนดหลวงอันเป็นพระราชนิเวศน์เดิมของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงประทับเรือใบพระที่นั่งออกไปยังเขาสามร้อยยอด ทรงเบ็ดตกปลาฉลามและปลาอื่น ๆ อยู่ ๑๕ วัน ก่อนเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา

นอกจากพระราชกิจประเภทที่พระราชพงศาวดารนิยามว่าเป็นเรื่อง “อกุศล” นั้นแล้ว พระพุทธเจ้าเสือกยังทรงประกอบกิจข้างกุศลด้วย ดังปรากฏในตำนานส่วนที่เกี่ยวข้องกับเมืองเพชรบุรีว่าพระองค์ทรงศรัทธาพระเถระชาวเมืองเพชรบุรีสองรูปเป็นอย่างยิ่ง

รูปหนึ่งนั้น คือ สมเด็จพระเจ้าแดงโมซึ่งตำนานเล่าว่าเดิมเป็นเด็กชาวเมืองเพชรบุรี ภายหลังด้วยสติปัญญาและความสามารถ ก็ได้รับสมณศักดิ์เป็นถึงสมเด็จพระสังฆราชในกรุงศรีอยุธยา กับทั้งยังได้เป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรให้แก่พระราชบุตรและพระราชนัดดาด้วย

ภายหลังเมื่อท่านได้ถวายพระพรลาพระพุทธเจ้าเสือกกลับมาบูรณะวัดใหญ่สุวรรณาราม อันเป็นวัดที่ท่านได้บวชเรียนมาแต่เดิม พระองค์จึงพระราชทานพระตำหนัก (หรือท้องพระโรง?) เครื่องไม้ หลังคา มุงกระเบื้องหลังหนึ่งมาช่วยอนุโมทนา ซึ่งสมเด็จพระเจ้าแดงโมได้นำมาสร้างปรางขึ้นเป็นศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณารามอยู่มาจนถึงบัดนี้

ส่วนพระเถระอีกรูปหนึ่งนั้น คือ พระอาจารย์แสง กล่าวกันว่า ท่านเป็นพระภิกษุผู้แก่กล้าในวิทยาคมและเป็นพระอาจารย์ทางเวทมนตร์คาถาของพระพุทธเจ้าเสือก ตำนานยังเล่าว่าพระองค์ทรงนับถือพระอาจารย์แสงมาก ถึงกับขออาราธนาให้ไปพำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยา แต่ท่านก็ไม่ยอมไป พระองค์จึงให้สร้างถนบนูด้วยอิฐจาก

ทำน้ำมนต์น้ำเพชรบุรีในตัวเมืองไปยังวัดของพระอาจารย์แสงที่บนเขานอกเมืองเพื่อใช้เป็นทางเสด็จพระราชดำเนิน ทำให้วัดของท่านมีชื่อที่เรียกกันภายหลังว่า “วัดเขabanไดอิฐ” นอกจากนั้น ยังพระราชทานเรือประทุนลำหนึ่งให้กับท่าน ซึ่งยังปรากฏชิ้นส่วนอยู่ในถ้ำประทุน ที่เขabanไดอิฐจนทุกวันนี้

๔. การเดินทางไปเมืองเพชรเพื่อกิจกรรมทางศาสนาทำนองนี้ ก็มีให้เราเห็นต่อมาในสมัยหลังด้วย เช่นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่ซึ่งเดินทางไปเพชรบุรีด้วยภารกิจลับบางอย่าง คือการอาสาไปหา “ของต้องประสงค์” ให้กับเจ้านายที่มีบุญคุณ ซึ่งจนถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังไม่มีใครรู้ว่าของต้องประสงค์นั้นคืออะไร เพราะสุนทรภู่มิได้เล่าไว้ใน “นิราศเมืองเพชร” แต่สิ่งที่สุนทรภู่เล่าไว้เกี่ยวกับเมืองเพชรถ้าไม่ใช่เรื่องคนรักเก่า (ที่มีจำนวนมากมาย) แล้ว ก็จะเป็นเรื่องการตระเวนทำบุญให้พระตามวัดต่าง ๆ เช่นที่วัดเขาตะเครว

“กับหนูพุดจัดรูปเทียนดอกไม้
จะขึ้นไหว้พระสัมฤทธิ์พิชฐาน
เขานับถือลืออยู่แต่บูรณ
ใครบนบานพระรับช่วยดบร้อน”

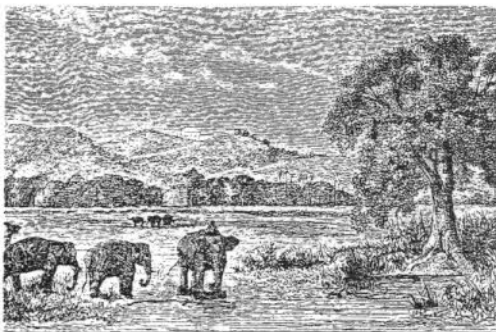
วัดพระนอน

“สาธุสะพระนอนสิงขรเขา
พระพุทธเจ้าหลวงสร้างแต่ปางหลัง
ยี่สิบวาฬากันเป็นบัลลังก์
ดูปลั่งปลั่งปลื้มใจกระไรเลย”

และวัดมหาธาตุ

“ดูพระปรางค์กลางอารามกึ่งามดี
แต่ไม่มีเงาบังเป็นอย่างไร
สาธุสะพระมหาธาตุ
ยังปรากฏมิได้เสื่อมที่เสื่อมใส”

ซึ่งในตอนท้ายเรื่อง สุนทรภู่ก็ได้แผ่ส่วนกุศลที่ได้ไปไหว้พระตามที่ต่าง ๆ นี้ให้ผู้อ่านด้วย

ภาพถ่ายเส้นพระนครคีรี ในหนังสือของอริ บูโอด.
Engraving of the royal palace at
Phetchaburi during the reign of King
Rama IV

“กุศลนั้นบรรดาที่การุญ
รับส่วนบุญเอาเถิดท่านที่อ่านเอเยฯ”
แต่จะกล่าวว่าสุนทรภู่ไปจาริก
แสวงบุญทั้งหมดนั้นก็คงไม่ได้ เพราะ
ท่านก็ได้ “ไปเที่ยว” ด้วย การ
“ไปเที่ยว” นั้นก็คือการไปดูไปเห็นของ
แปลกหูแปลกตาต่าง ๆ ที่ทำให้ใจสดชื่น
ด้วย เช่นที่ท่านว่าไว้เมื่อไปที่วัด
เข้านโดอิฐว่า

“มีภูมิที่พระสงฆ์ทรงสถิต
พฤษภาชิตขึ้นไฟเหมือนไม้เขียน
นำสนุกรุกษชาติดาษเคียร
เที่ยวเดินเวียนวงรอบขอบคิริ
พอแควร์มลมชายสลายจิต
เที่ยวชมทิศทุ่งทางกลางวิถี
ทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพลี
เหมือนจะชีไปไม่พ้นแต่ดินดาล”

๕. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า-
อยู่หัว ก็ทรงโปรดเสด็จประพาสหัวเมือง
ต่าง ๆ มาแต่ครั้งยังทรงผนวชเป็น
“วชิรญาณภิกขุ” อยู่ ในครั้งนั้น ได้เคย
เสด็จมาตุ้มคักที่เมืองเพชรบุรีด้วย
หลายครั้ง ภายหลังเมื่อทรงขึ้นครองราชย์
แล้ว ก็โปรดให้ซ่อมหรือสร้างพระราชวัง
ขึ้นตามหัวเมืองใกล้พระนคร เช่น ลพบุรี
อยุธยา สมุทรปราการ นครปฐมและ
เพชรบุรี ตามแบบพระราชอาศรัยในยุโรป
ที่จะมีพระราชวังสำหรับแปรพระราชฐาน
อยู่ตามหัวเมืองในราชอาณาจักร

สำหรับพระราชวังที่เพชรบุรีนี้
สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๐๑ บนกลุ่มเขา
เตี้ย ๆ ใกล้ ๆ กับตัวเมืองเพชรบุรี จึง
ได้รับพระราชทานนามในภายหลังว่า
“พระนครคีรี” หรือเมืองบนเขา

แต่เดิมการเดินทางจากกรุงเทพฯ
ไปเพชรบุรีนั้นมักไปกันโดยทางเรือ ถ้า
เป็นเรือขนาดเล็กไม่ใหญ่นัก เช่นของ
สุนทรภู่ ก็จะต้องใช้วิธีเช่าออกตาม
คลองลัดต่าง ๆ (เนื่องจากเป็นเรือเล็ก
ออกทะเลไม่ได้) โดยออกจากกรุงเทพฯ
เข้าคลองบางกอกใหญ่ ไปคลองด่าน

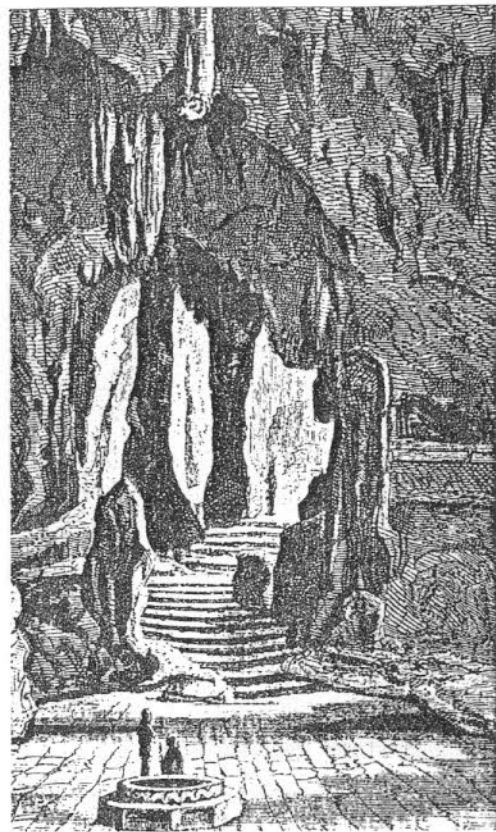
อาคารในเขาวัง เพชรบุรี
A building at the
royal palace.

คลองมหาชัย ออกปากแม่น้ำท่าจีนที่
มหาชัย แล้วกลับเข้าคลองมหาตอน
มาออกปากแม่น้ำแม่กลอง แล้วออก
ทะเลอ่าวไทย เลาะตามชายฝั่ง
สมุทรสงครามมาเข้าปากแม่น้ำเพชรบุรี
แล้วทวนน้ำขึ้นไปเมืองเพชร ใช้เวลา
ราวสองสามวัน แต่มาในรัชกาลที่ ๔
นี้เมื่อมีเรือกลไฟเข้ามาใช้ในเมืองไทย
ก็ทำให้การเดินทางไปตามหัวเมืองของ
พระองค์สะดวกรวดเร็วขึ้น การแปร
พระราชฐานมายังเพชรบุรีก็สามารถใช้
เรือกลไฟล่องลงมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา
มาออกปากน้ำ แล้วตัดข้ามอ่าวไทยมาเข้า
ปากแม่น้ำเพชรบุรีได้เลย แต่การใช้
เรือเครื่องจักรไอน้ำนี้ก็ยังเป็นสิ่งที่ทำให้
เฉพาะผู้มีทุนทรัพย์ อันได้แก่
พระมหากษัตริย์กับขุนนางเจ้านายผู้ใหญ่
เท่านั้น ส่วนชาวบ้านทั่วไป หรือแม้แต่
ชาวต่างประเทศที่เดินทางด้วยตัวเอง
เช่น นายแฟรงค์ วินเซนต์ (Frank
Vincent) ซึ่งเดินทางไปเพชรบุรีใน
ต้นรัชกาลที่ ๔ (พ.ศ. ๒๔๑๔) ก็ยังใช้
เส้นทางเดียวกับสุนทรภู่อยู่

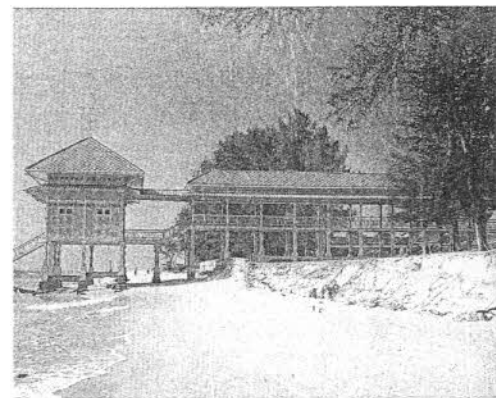
๖. ในหมู่ชนชั้นสูงของสยามในยุค
รัชกาลที่ ๔ นั้น “การไปเที่ยว” ก็ยังมี
ลักษณะของการจาริกแสวงบุญ ผสมกับ

การไปดูของแปลก ๆ ของสวย ๆ งาม ๆ
อย่างสมัยสุนทรภู่อยู่ ดังจะเห็นได้ว่า
นอกจากการสร้าง “พระนครคีรี” แล้ว
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ยังโปรดให้มีการปฏิสังขรณ์วัดต่าง ๆ
ในเมืองเพชรบุรี สร้างพระเจดีย์ตามเขา
ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ตามถ้ำ เช่น
ที่ถ้ำเขาหลวงนั้น นอกจากจะทรงให้สร้าง
พระพุทธรูปอุทิศเป็นพระราชกุศลถวาย
พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ๆ บ้าง เป็น
ส่วนพระองค์บ้างรวมทั้งให้พระบรม-
วงศานุวงศ์และเจ้านายฝ่ายในสร้าง
บ้างแล้ว ยังทรงให้สร้างบันไดก่ออิฐ
ถือปูนลงไปในถ้ำ สำหรับผู้ที่ไปเที่ยว
ไหว้พระ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกิจกรรม
“การส่งเสริมการท่องเที่ยว” อย่างแรก ๆ
ในประวัติศาสตร์ไทย และเนื่องจาก
เมืองเพชรบุรีมีเขามิถุนคล้ายเหมือนในยุโรป
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จึงมักให้คณะทูต หรือชาวต่างประเทศ
ที่มาเยือนสยามเดินทางไปเพชรบุรี
ด้วย จนกลายเป็นธรรมเนียมของฝรั่ง
ที่เข้ามาในเมืองไทยช่วงสมัยรัชกาลที่ ๔-๕
ที่จะต้องไปเที่ยวเพชรบุรี

อังรี มูโด้ (Henri Mouhot)
นักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศส ที่เข้ามา
ในเมืองไทย ระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๐๒-๒๔๐๔

ภาพลายเส้นถ้ำเขาหลวง ในหนังสือของอังรี มูโอต์.
Engraving of the cave of Phetchaburi
during the reign of King Rama IV

พระราชวังริมทะเลที่ภูเก็ต หมู่อาคารริมทะเลที่งดงาม
ที่สุดแห่งหนึ่ง (ภาพ: สารคดี) Phra Raja Nives
Maruekatayawan, a seaside palace at Cha-am
Beach.

ในรัชกาลที่ ๔ ได้แสดงความพึงพอใจ
กับเขาและถ้ำของเมืองเพชรไว้ว่า

“(ที่เขายังถูกหนึ่ง) มีถ้ำอยู่สี่
หรือห้าถ้ำ ในจำนวนนี้มีอยู่สองถ้ำที่
ใหญ่โตและงดงามมาก จนแม้ภาพเขียน
(ของถ้ำเหล่านี้) ที่เขียนขึ้นอย่างตรงต่อ
ความเป็นจริงมากที่สุด ก็อาจถูกตั้ง
ข้อสงสัยได้ว่าเป็นผลพวงของความ
เพ้อฝัน”

๗. ถึงปีพ.ศ. ๒๔๔๖ ปลายรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เส้นทางรถไฟสายใต้ที่สร้างขึ้นด้วยเงินกู้
จากต่างประเทศ ก็เปิดใช้การได้ถึง
เพชรบุรี การเดินทางโดยรถไฟนั้น
นอกจากจะรวดเร็วแล้วยังสะดวกและ
ราคาถูกกว่าการเดินทางแบบอื่น ๆ ทำให้
การ “ไปเที่ยว” ซึ่งแต่เดิมจำกัดวง
เฉพาะชนชั้นสูงที่มีฐานะดี แพร่หลาย
ลงไปยังผู้คนพลเรือนธรรมดาๆ ที่พอมี
สตางค์บ้าง

ต่อไปนี้เป็นบรรยากาศของการ
ไปเที่ยวเพชรบุรีในปีพ.ศ. ๑๒๗
(พ.ศ. ๒๔๕๑) โดยทางรถไฟของครอบครัว
ชาวกรุง

“...วันที่ ๑๒ เมษายน สงกรานต์
วันต้น ข้าพเจ้าพร้อมด้วยเพื่อนฝูงที่จะไป
รวมทั้งเด็กผู้ใหญ่ หญิงและชายราว
๑๐ คน ไปขึ้นรถไฟที่สถานีบางกอกน้อย
รุดออกจากบางกอกน้อยโมง ๔๕ นาที
ตามทางที่ไปในรถชั้นต้น ก็อยากโผล่
หน้าต่างออกมาชมโน่นชมนี้ มีพรรณไม้
ต่างๆ เปนต้น ครึ่งต่อๆ ไปพอหลุด
เขตชั้นพระปฐมแล้ว ออกรู้สึกเมื่อยลูกตา
และข้อเท้าเปนกำลัง ต้องนั่งลงคุย
กันบ้าง รับประทานอาหารบ้างพอแก่
ราคาญ คุยกันไปคุยกันมาจนหมด
ไม่มีเรื่องจะคุย คราวนี้ลงนั่งนิ่งไป
ตามๆ กัน ส่วนเจ้าพวกเด็กนั้นก็กวิน
กระโดดกระแอ๊ด ประเดี้ยวกัน
ประเดี้ยวจะนอน ต่างๆ นานา อ้าย
ที่นั่งหรือก็นิดเท่านั้น...ลำบากไม่ใช่เล่น

กว่าจะได้เห็นความสนุกของเมืองเพชร
ก็เกือบหมดศรัทธา...”

พอวันรุ่งขึ้น ชาวกรุงคณะนี้
ก็ตกลงใจจะขึ้นไป “ปีคนิด” รับประทาน
อาหารกลางวันบนเขาวัง

“...เราเกณฑ์ให้เด็กแบกเสื่อ
พวกเราผู้ชายถือของรับประทาน ข้าพเจ้า
เองหิ้วกระเช้าเต็มไปด้วยขวดน้ำ หนัก
พอใช้ เดินตั้งแต่ที่พักจะขึ้นไปถึงแก่ง
ซึ่งเราจัดเอาเป็นที่พัก แขนแทบหลุด
หากว่าหยุดพักเสียกลางทางบ้าง หาไม้
ก็ต้องนัดชวนด้วยน้ำมันเขียวเมื่อเวลา
กลับมาบ้านแน่ทีเดียว

“...พอรับประทานอาหารเสร็จ
พวกแม่ลูกอ่อนต้องเปนธุระจัดการให้
เด็กนอน ข้าพเจ้าลุกออกมานั่งตากลม
อยู่ที่ใต้ต้นไทรยิมขลา พอประจวบ
รถไฟกำลังแล่นกลับมากรุงเทพฯ เลย
ต้องหยุดดู ข้าพเจ้าเฝ้าเพ่งดูรถอยู่จน
ปวดกระบอกตา ค่าที่มันเปนเครื่อง
ชักชวนให้ดูอย่างยิ่ง ในชั้นต้น รถแล่น
กระตุบๆ เลี้ยวลัดไปตามพุ่มไม้ ข้ากว่า
ธรรมดาพออยู่แล้ว ภายหลังรดยังไป
ไกลเข้าๆ คูยี่งว้างเข้าๆ ทุกที จน
แลเห็นตัวรถรวมทั้งรถพ่วงด้วย เล็กเกิน
ประมาณ”

แม้แต่ชนชั้นสูงเอง ก็พอใจจะนั่ง
รถไฟเพราะเร็วกว่าการไปโดยเรือกลไฟ
แบบเดิม ในช่วงหลังของรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ก็มีการเสด็จเพชรบุรีโดยทางรถไฟ
หลายครั้ง

ถึงต้นรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๖
หนังสือพิมพ์ถึงกับลงบทความเรื่องของ
“เมืองเพชรบุรี” ว่า

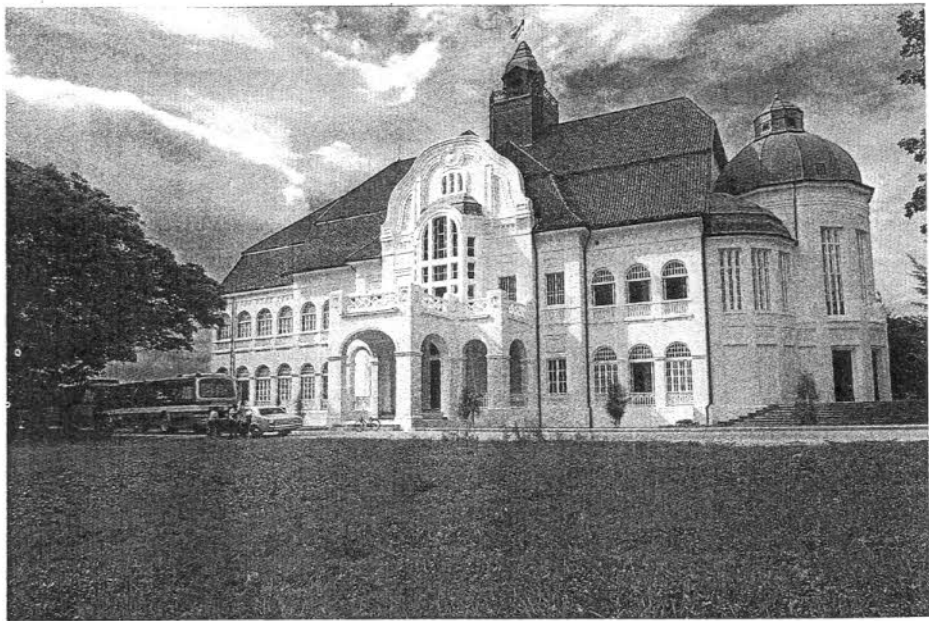
“...เมืองที่ขึ้นชื่อลือนามอยู่เวลานี้
กล่าวแต่เฉพาะที่ไปมาทางรถไฟสะดวก
ก็คือเมืองเพชรบุรี เพราะมีเขาแล
ถ้ำงามๆ หลายแห่ง น้ำดี อากาศดี...”

๔๘. ข้อเสนอแนะ “ครอบจักรวาล”
ของหมอฝรั่งในเมืองไทย สำหรับอาการ
เจ็บไข้ได้ป่วยต่าง ๆ ของพระบรมวงศ์
และขุนนางผู้ใหญ่ตลอดช่วงรัชกาลที่ ๕
และ ๖ ก็คือให้ “เปลี่ยนอากาศ” บ้าง
ซึ่งโดยมากก็มักให้ไปในที่ ๆ อากาศแห้ง
ปลอดโปร่งเช่นในยุโรป หรือไม่ก็ตาม
ชายทะเล

อันที่จริง “การตากอากาศ” ใน
เมืองไทย เริ่มต้นมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕
เมื่อบรรดาฝรั่งที่อยู่ในเมืองไทยขอ
พระราชทานที่ดินชายทะเลไว้เป็นที่พักผ่อน
ร่างกายตามความเชื่อทางการแพทย์ใน
ยุโรปขณะนั้น ที่ว่าอากาศชายทะเล
และการอาบน้ำทะเลเป็นสิ่งที่ดีสำหรับ
สุขภาพ พระองค์จึงพระราชทานที่ ๆ
ตำบลอ่างศิลาให้ แต่ทว่ากว่าที่
“การตากอากาศ” นี้จะมาแพร่หลายใน
หมู่คนไทยก็ในรัชกาลต่อมา

ที่ริมทะเลหลายแห่งก็ได้เริ่ม
กลายเป็นสถานที่พักผ่อนตากอากาศของ
พระบรมวงศานุวงศ์ เช่น ที่เกาะสีชัง
ที่ศรีมหาธารา รวมทั้งที่เพชรบุรีด้วย
ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของ
รัชกาลที่ ๕ ที่มีไปยังเจ้าพระยามรราช
(ปั้น สุขุม) ในปี ร.ศ. ๑๒๘
(พ.ศ. ๒๔๕๒)

“...การที่มาครั้งนี้ไม่ได้ไปเที่ยว
ที่ใด นอกจากบ้านปิ่นที่ได้ซื้อไว้สำหรับ
จะเป็นที่พัก กำลังทำแผนที่อยู่ อากาศ
เมืองเพชรบุรีเวลานี้ดูเหมือนปลาย
ฤดูร้อนในเมืองเยอรมนี เช่น ฮอมเบิร์ก
เป็นต้น ต่างกันแต่ที่โน้นหนาวมาก
ที่นี่ร้อนกว่ามาก แต่อาการที่ควรจะ
เปลี่ยนร้อน เปลี่ยนหนาวเหมือนกัน
คือถ้าฝนตกลงมาวันใด ในเวลาที่ฝนตก
นั้นเองเย็นขึ้นโดยเร็ว พอตกก็ก็ต้อง
ห่มผ้า ถ้าฝนไม่ตกอีกก็ค่อย ๆ ร้อนไป
ร้อนพอเราบ่นฝนก็ตก เวียนกันอยู่เช่นนี้
มักมีแดดแรงในวันที่ร้อนจัดนั้นวันเดียว
พอฝนตกแล้วก็มีว ๆ ไปอีก ๒-๓ วัน พอ
แดดแรงฝนก็ตก ผิดกับกรุงเทพฯ ที่ไม่มี

พระราชนิเวศน์หรือวังบ้านปิ่น (ภาพ : สารคดี) A summer palace at Ban Puen, Muang District.

อายุขึ้น ๆ เป็นอากาศแห้ง...”

ซึ่งต่อมา พระองค์ก็ได้ให้สร้าง
พระราชวังขึ้นที่บ้านปิ่นนั้น เพื่อใช้เป็น
ที่แปรพระราชฐานในฤดูที่อากาศใน
พระนครขึ้นเกินไป และอาจทำให้ทรง
ประชวรได้ โดยพระราชวังแห่งนี้สร้างขึ้น
ให้คล้ายกับพระราชวังฤดูร้อนของ
พระเจ้าไกเซอร์ พระราชาธิราชแห่ง
จักรวรรดิเยอรมันผู้เป็นพระสหาย
ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๖ พระราชวังแห่งนี้
ได้รับพระราชทานนามว่า “พระราชม-
ราชนิเวศน์”

๔๙. นอกจากการเที่ยวเขา เที่ยวถ้ำ
และการตากอากาศตามคำแนะนำของ
แพทย์สมัยใหม่แล้ว พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
พระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ ยัง
โปรดการเที่ยวชมงานช่างตามวัดวาอาราม
ของเพชรบุรีด้วย เช่นที่พระองค์ทรงมี
พระราชหัตถเลขาถึงพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยัง
ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นมกุฎราชกุมาร
ในปี ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒)

“...มาหยุดที่วัดใหญ่สุวรรณาราม
ซึ่งเป็นที่ฉันชอบใจฝีมือช่างในวัดนั้น
บรรดาฝีมือที่ทำทุกอย่างปรากฏเป็น

ช่างหลวงได้ทำอย่างวิเศษ ตั้งแต่เสาเม็ด
ทรงมันมุกกำแพงเป็นต้น...พระในวัดนี้
ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไป เป็นช่างด้วยกัน
มาก รู้จักรักรัษาของเก่าดีเป็นอย่างยิ่ง
เช่น การเปรียญซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ
ไม้ท่อนไหนผุเปลี่ยนแต่ท่อนนั้น ส่วน
ที่เป็นลวดลายสลักหรือเขียนอันยังจะใช้
ได้เก็บของเก่าประกอบอย่างดีที่สุดซึ่ง
จะทำได้ แต่ในการที่จะซ่อมขึ้นให้
บริบูรณ์ได้อย่างเก่านั้น ไม่แต่ฝีมือพระ
ถึงฝีมือช่างหลวงทุกวันนี้ก็ยากที่จะ
ทำให้เข้ากันกับของเดิมได้ รูปภาพ
เทพชุมนุมที่นั่งเป็นชั้น ๆ ในผนัง
พระอุโบสถดูได้ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มี
ฝีมือแห่งใดในกรุงเทพฯ เหมือนเลย เช่น
หน้ายักษ์ไม่ได้เขียนเป็นหัวโขน เขียน
เป็นหน้าคนที่อ้วน ๆ ย่น ๆ ที่ซึ่งเป็น
กระหนกก็เขียนเป็นหมวดเครา แต่อย่า
เข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกาก เขียน
แบบแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนนั้นรู้ความ
คิดเดิม ว่ายักษ์หมายความว่าคน
ชนิดใด เทวดาเป็นคนชนิดใด การนุ่งห่ม
เครื่องแต่งตัวรู้ว่าอะไรจะสอดสวมอย่างไร
ไม่ได้เขียนฟุ้ง ๆ อย่างเช่นทุกวันนี้...”

ความสนพระทัย หรือใส่ใจพระทัย
ในเรื่องงานช่างโบราณหรือเรื่องราว
ประวัติเก่า ๆ ของเมืองเพชรบุรี ยัง

กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงษ์ "ผู้ใหญ่บ้าน" ของชะอำ
A member of the royalty at Cha-am.

ปรากฏในเจ้านายพระองค์อื่น ๆ ด้วย เช่น เมื่อสมเด็จพระมยุรราชยานุภาพ เสด็จตรวจราชการใน ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) หรือสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เสด็จตรวจการรถไฟและโทรเลขใน ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ก็ทรงบันทึก เรื่องการทอดพระเนตรวัดวาอารามเก่า ๆ ไว้หลายแห่ง

๑๐. ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระโรคประจำพระองค์คือ ภูมิแพ้ ซึ่งจะมีอาการคือการปวดตามพระวรกาย แพทย์หลวงประจำพระองค์กราบทูล แนะนำให้เสด็จไปประทับรักษาพระองค์ ยังกี่ ๆ มีอากาศแห้งอบอุ่น เช่น ชายทะเล และให้ทรงสร้างน้ำทะเล ซึ่งจะช่วยทุเลาพระอาการดังกล่าว

ดังนั้นจึงมีการสำรวจหาดทราย ชายทะเลของเพชรบุรีเพื่อหาที่เหมาะสม ที่จะสร้างที่ประทับแรม ครั้งแรกตกลง เลือกได้ที่บางทะเล ซึ่งต่อมาทรง พระราชทานนามใหม่ว่า "หาดเจ้าสำราญ" แต่ต่อมาเกิดปัญหาเนื่องจากข้าราชการ มีจำนวนมาก ทำให้เกิดขยะและแมลงวัน ชุกชุม รวมทั้งน้ำจืดก็ไม่พอใช้ จึง โปรดให้สำรวจหาที่สร้างพระราชฐาน แห่งใหม่ ก็เลือกได้ที่ชายทะเลแถบชะอำ จึงโปรดให้สร้างพระตำหนักริมทะเลขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งภายหลังก็ได้รับ พระราชทานนามว่า "พระราชนิเวศน์-มฤคทายวัน"

และนับแต่รัชกาลนี้ การอาบน้ำ ทะเลอย่างฝรั่งซึ่งเคยมีในเมืองไทย มาแต่รัชกาลก่อน ก็เริ่มแพร่หลายขึ้น ทั้ง ด้วยความเชื่อว่าเป็นการบำรุงสุขภาพ และเป็นการเล่นสนุกรื่นเริงในเวลา เดียวกัน เช่นดังปรากฏในบันทึกว่า เมื่อ ครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประทับอยู่ที่ค่ายหลวงบางทะเลสนี้ ระหว่างวันที่ ๒ พฤษภาคมถึงวันที่ ๑๔

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ รวมเวลา ๗ วัน นั้น เสด็จลงสรงน้ำทะเลถึง ๕๗ ครั้ง เหตุที่ได้เสด็จลงสรงน้ำทะเลบางวัน นั้น เพราะทรงมีพระราชภารกิจ และ บางวันฝนตก

การเสด็จลงสรงน้ำทะเลทุกครั้ง จะมีข้าราชการบริพารตามเสด็จ คอยลงไป ถวายความปลอดภัยเป็นกลุ่ม ๆ ละ ประมาณ ๒๐-๔๐ คนทุกครั้ง ในการนี้ พระองค์จะทรงชุดอาบผ้าฝ้ายสีแดง เป็นเสื้อแขนสั้นแค้ข้อคอ พระสนับเพลา เป็นกางเกงสามส่วน เมื่อเสด็จลง ทะเลแล้ว พวกตามเสด็จจะว่ายล้อมวง อยู่โดยรอบ

๑๑. ในช่วงระหว่างที่พระบาท- สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จ มาประทับรักษาพระองค์ที่ค่ายหลวง หาดเจ้าสำราญนั้น ที่หัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งก็สามารถเดินทาง ไปโดยรถไฟได้สะดวกตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ กำลังเป็นแหล่งตากอากาศ ที่สำคัญของชาวพระนคร ทั้งเจ้านาย ชั้นผู้ใหญ่ ข้าราชการชั้นสูง คหบดี ตลอดจนชาวต่างประเทศ ต่างพากันไป จีบจองที่ดินปลูกบ้านพักกันเป็น จำนวนมาก จนเริ่มแออัดและไร้ระเบียบ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนารายณ์- ประพันธ์พงษ์กับพระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางคหบดีอีกกลุ่มหนึ่ง จึง เริ่มสำรวจหาพื้นที่ใหม่สำหรับสร้าง ชุมชนตากอากาศในแบบที่พึงใจ ก็เลือก ได้ที่ชายทะเลชะอำซึ่งก็เดินทางด้วยรถไฟ ได้สะดวก ขณะนั้นคือปี พ.ศ. ๒๔๖๔

เริ่มมีการถากถาง ปรับแต่งพื้นที่ เรียกหุ่นระดมทุนตัดถนนเลียบริมชายหาด ตัดถนนจากสถานีรถไฟ มีการจัดแปลง ที่ดินให้ขนาดเท่า ๆ กัน ตลอดจนถึง กำหนดแบบบ้านมาตรฐานขนาดต่าง ๆ ตามแต่ความต้องการของเจ้าของ และ กำหนดลักษณะของรั้วบ้านเพื่อความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ดังนั้น

บ้านพักตากอากาศที่ชะอำ A holiday residence at Cha-am.

แม้แต่ชื่อบ้านของเจ้านายขุนนางคหบดีส่วนใหญ่ก็จึงคล้องจองกันไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นเอกลักษณ์ของชะอำในยุคที่มีกรมพระราธิปประพันธ์พงศ์เป็น “ผู้ใหญ่บ้าน”

“ผู้เห็นเหตุการณ์” บางท่านยังคงจำได้ดีถึงช่วงเวลาเหล่านั้น

“ยามค่ำคืนหาดชะอำเงียบสนิท มีแต่เสียงคลื่นเสียงลม แต่ทุกบ้านก็มีบรรยากาศอบอุ่นสนุกสนาน ภายได้แสงสว่างเรืองรองของตะเกียงเจ้าพายุ และตะเกียงวอชิงตัน (เจ้าพายุแบบหนึ่งที่ตั้งบรรจุเชื้อเพลิงอยู่ส่วนบน ใช้แขวนอย่างเดียว) แสงแวบวามของตะเกียงรั้วตะเกียงลานถึงเทียนไข และตะเกียงกระป๋อง กับข้าวกับปลาต่างมีครัวทำกันเองสมบูรณ์แบบ คือ เต่าถ่านเตาฟืนพัดกันควันโขมง...ทุกบ้านต่างเปิดประตูต้อนรับคนพื้นบ้าน ไปมาหาสู่สนทนาด้วยความเต็มใจ ไร้รังเกียจเคียดฉุน...”

ท่านยังรำลึกความหลังได้ว่า เคยเห็นเจ้าพระยานาหมื่น เสนาบดี นั่งเล่านิทานให้ลูกชาวบ้านโขงหนึ่งฟังได้ร่มไม้หรือเจ้านายชั้นผู้ใหญ่เสด็จลงจากอวนร่วมกับชาวบ้านหรือบางครั้งก็คิดเรือหาปลาออกทะเลไป

๑๒. ความข้างต้นที่ผ่านตาไปแล้วนั้น ก็คือหน้าก่อน ๆ จากบันทึกเรื่องเมืองเพชรบุรีของนักเดินทางรุ่นเก่า ๆ เรื่องราวทั้งหมดในนั้นกลายเป็นอดีตที่หยุดนิ่ง เหมือนภาพถ่ายโบราณสีเหลืองอมน้ำตาล ที่เมื่อเราหยิบขึ้นดู บางครั้งก็อาจรู้สึกคล้ายคลึงคลบลาล เหมือนกับจะเคยรู้จัก เคยเห็น คนบางคน สถานที่บางแห่งใน “อดีต” เหล่านั้น

“ท่านแต่ก่อน” ก็ล้วนแต่เคยเดินทางผ่านภูเขา ถ้ำ วัดวาอารามทะเล ชายหาดที่เราเห็นอยู่นี้มาแล้วทั้งนั้น แต่ละท่านแต่ละกลุ่มในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่เดินทางมาเมืองเพชร ล้วนแต่

มีความมุ่งมาดปรารถนาในใจบางอย่างที่แตกต่างกันออกไป แต่ในที่สุดแล้วท่านก็ผ่านเลยไป ทั้งไว้แต่เพียงร่องรอยบางอย่างให้เราเห็น

ปัจจุบันเมืองเพชรกำลังเปลี่ยนโฉมหน้าไปอย่างรวดเร็วเหมือนบ้านเมืองแห่งอื่น ๆ ในประเทศนี้ คนต่างถิ่นที่มุ่งหน้ามาสู่เพชรบุรีในวันนี้มีจำนวนมากมายกว่าก่อนมาก รวมทั้งยังมี “พลัง” ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในระดับที่ไม่เคยมีนักเดินทางรุ่นเก่าคนใด หรือกลุ่มใดเคยทำได้มาก่อน

...โครงการสนามกอล์ฟและรีสอร์ตเกือบ ๒๐ แห่ง กระจายทั่วบริเวณที่เป็นป่าเขา...โรงแรมและคอนโดมิเนียมสูงตระหง่านยึดครองเดิมที่ทั้งชายหาด...นาทุ่งที่ขยายตัวตามพื้นที่ป่าชายเลนเดิม... เมืองสมัยใหม่ที่กำลังกลืนกินเมืองแบบโบราณ...

เหล่านี้กำลังเกิดขึ้นในเพชรบุรีบันทึกนักเดินทางหน้าต่อไปของเมืองแห่งนี้ จึงเป็นสิทธิ์ของเรา-นักเดินทางรุ่นใหม่-โดยสมบูรณ์.

The town of Phetchaburi occupied an important strategic position in Siam in the past, or at least during the Sukhothai period. Its name appears in inscriptions as a town on the route from hinterland centres like Sukhothai or Ayutthaya to the coast at Megui and Tenasserim then further by boat to India or Ceylon. During the Ayutthaya period, it enjoyed particular significance as a favourite place to visit among the kings, giving rise to important relationships of diverse kinds between the town and Ayutthay. One of these was the tradition of respect for the monks of Phetchaburi. As a result, many grand and beautiful temples were built and sponsored by the kings. These temples in turn attracted large numbers of people to visit the city and to perform religious merit.

Later in 1858 A.D., King Rama IV restored many temples and built a palace on a hill in the town of Phetchaburi for he was well pleased with the countryside and the climate. The choice of the town as a site for a royal palace further increased the town's popularity. Its first groups of visitors comprised government officials, foreigners, and commoners who enjoyed the beauty of the place's diverse attraction - the sea, caves, mountains and temples, including of course the majestic grandeur of Phra Nakorn Kiri, the royal palace. Methods of travelling, too, began to develop from the original dependence on small boats to steam boats and then trains with the construction of the Bangkok-Phetchaburi line which came into operation in 1903 A.D., enabling ordinary people with modest means to enjoy trips to Phetchaburi.

Another summer palace was built under King Rama V at Tambon Ban Puen, Muang District, which was known as Phra Ram Rajanives. The king was also fond of visiting temples where works of masterly craftsmanship were to be found.

In 1923 A.D. King Rama VI built a seaside palace at Cha-am Beach on the advice of his doctors who prescribed a rest-cure for his rheumatism in a dry, warm place like the seaside. The palace was named Phra Raja Nives Maruekatayawan and was used as royal residence when he came for his cure by bathing in the sea.

From this point on, sea-bathing became popular. This, together with the increasing congestion at Hua Hin, hitherto a favourite holiday spot, transformed Cha-am into a popular resort. Well-to-do people and high-ranking officials came to survey the land, then cleared it to build roads and permanent holiday residences. Cha-am was on its way to its position as a first-class holiday resort of Siam.

Looked back over the last hundred years, Phetchaburi has

undergone many changes with times and fashions both of the local people and the visitors. Many incidents had taken place and ended, that survive now as stories to keep alive the past grandeur of one of the most prosperous towns of Thailand. With the present economic boom and increasing materialistic demands, Phetchaburi is now undergoing major changes again, be they the expansion of golf-

courses, resorts, big hotels, spreading all over its beaches and hills. It looks now that the new town of Phetchaburi is growing and will soon be devouring the old charms of the town that have been well known and loved for over a hundred years.

หมายเหตุท้ายเรื่อง

ชื่อเรื่องของบทความเรื่องนี้ ขอลืมมาจากนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ ในบาทที่ว่า “อนาถนาว่าคราววาสนาเสด็จ ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นหวาน” ซึ่งบางสำนวนจะเขียนไปว่า “ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นสถาน” ก็มี

เอกสารอ้างอิงประกอบด้วย

- (๑) “ความเห็นเอกชน”, กรุงเทพเคเล็มส์, วันศุกร์ที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖, หน้า ๒.
 - (๒) จารึกสมัยสุโขทัย, กรุงเทพฯ, กรมศิลปากร, ๒๔๒๗.
 - (๓) ผ. ผู้เฒ่า, ของเก่าเรานี้, กทม., พี. วาทินพับลิเคชั่น, ๒๕๓๓.
 - (๔) คำรณราชานุภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, จดหมายเหตุระยะทางเสนาบลิกระทรวงมหาดไทย เสด็จตรวจราชการหัวเมืองใน ร.ศ. ๑๑๗, ๑๑๘, มปท., พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานทำบุญอุทิศ ๖๐ ปี ของพระเทพสุเมธี, ๒๕๑๕.
 - (๕) นิธิสารนุวัติวงศ์, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, จดหมายเหตุระยะทางไปมณฑลราชบุรี, กรุงเทพมหานคร, ศิวพร, ๒๕๑๖.
 - (๖) บัณฑิต จุลาสัย, โสเคิลหัวหินแห่งสยามประเทศ, มปท., หมึกจีน, ๒๕๓๐.
 - (๗) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์, พระนคร, คลังวิทยา, ๒๕๑๔.
 - (๘) พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒, กรุงเทพฯ, คลังวิทยา, ๒๕๑๖.
 - (๙) รวมเรื่องเพชรบุรี, พระนคร, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพคุณหญิงนิพนธ์ สุริยานุวงศ์, ๒๕๐๒.
 - (๑๐) “เรื่องไปเที่ยวเพชรบุรี”, จดหมายเหตุแสงอรุณ, เล่ม ๑๔ ฉบับ ๒ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗, หน้า ๘๖ - ๘๗.
 - (๑๑) สอนอง ประกอบชาติ, เอกสารประกอบการสอนรายวิชาท้องถิ่นของเรา ส.๐๗๑ (จังหวัดเพชรบุรี), กรุงเทพฯ, โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ, ๒๕๓๔.
 - (๑๒) สมบูรณ์ แก่นตะเคียน, ประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี, เพชรบุรี, วิทยาลัยครูเพชรบุรี, ๒๕๒๐.
 - (๑๓) สมบูรณ์ แก่นตะเคียน, บรรณาธิการ, สมุดเพชรบุรี ๒๕๒๕, กรุงเทพฯ, จังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๒๕.
 - (๑๔) สรสิทธิ์ แห่งสภา, พระตำ ฟองคลื่นศักดิ์นา, กทม., พี.วาทินพับลิเคชั่น, มปป.
 - (๑๕) อนุสรณ์ในงานเสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานเพลิงศพ พลตำรวจตรีชัย สุภูมิ, กรุงเทพมหานคร, ศิริณสาร, ๒๕๒๕.
 - (๑๖) Mouhot, Henri, Travels in Indo-China Siam, Cambodia, Laos & C., Bangkok, White Lotus, 1986.
 - (๑๗) Vincent, Frank, The land of the White Elephant, Singapore, Oxford University Press, 1988.
- เอกสารหมายเลข (๑๑), (๑๒), (๑๓) จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปในบทความนี้ และจะมีบางพื้นที่ใช้เฉพาะแต่ละตอนดังนี้
- ตอน ๑ (๓) หน้า ๓๐๔-๓๐๖
- ตอน ๒ (๒) หน้า ๑๘๘
- ตอน ๓ (๘) หน้า ๑๗๗, ๑๘๖
- ตอน ๔ (๕) หน้า ๔๑-๖๒
- ตอน ๕ (๕), (๑๗) หน้า ๑๓๕-๑๓๘
- ตอน ๖ (๑๖) หน้า ๕๓ ในส่วนของ Vol. II
- ตอน ๗ (๑๐) และ (๑)
- ตอน ๘ (๖) หน้า ๗-๑๐, (๑๕) หน้า ๑๕๖-๑๕๗
- ตอน ๙ (๕) หน้า ๓-๔, (๔), (๕)
- ตอน ๑๐ (๑๓) หน้า ๓๕๖-๓๕๘
- ตอน ๑๑ (๓), (๑๔)